

Część 4.

JĘZYK POLSKI

SCENARIUSZ 2

Las jako strażnik pamięci o powstańcach – „Gloria victis” Elizy Orzeszkowej. Kulturotwórcza funkcja lasu

Autorka: Jadwiga Jarosz

Tytuł scenariusza/ temat lekcji: Las jako strażnik pamięci o powstańcach – „Gloria victis” Elizy Orzeszkowej. Kulturotwórcza funkcja lasu.

Przedmiot: Język polski.

Klasa: II.

Krótki opis scenariusza: Scenariusz opiera się na analizie opowiadania „Gloria victis” z wykorzystaniem informacji na temat lasu, dostępnych w materiałach Lasów Państwowych. Po tej lekcji uczniowie i uczennice wymienią i omówią funkcje lasu ze szczególnym uwzględnieniem funkcji kulturotwórczej. Młodzież, wskazując fragmenty opisu przyrody w utworze Orzeszkowej, podejmie refleksję na temat upamiętniania leśnych mogił w przeszłości i współcześnie.

Czas trwania: 45 minut.

Pytanie kluczowe: Jak współcześnie można dbać o leśne cmentarze?

Cele lekcji:

- Uczeń/uczennica potrafi wymienić i opisać funkcje lasu.
- Uczeń/uczennica potrafi scharakteryzować las przedstawiony w „Glorii victis”.
- Uczeń/uczennica wie, w jaki sposób współcześnie można dbać o leśny cmentarz.
- Uczeń/uczennica rozumie wyzwania, jakie wiążą się z upamiętnianiem leśnych mogił.

Związek z podstawą programową:

I.1.8); I.1.9); 1.1.10); IV.3.; IV.6.

I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Czytanie utworów literackich. 8) Uczeń/uczennica wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe.

I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Czytanie utworów literackich. 9) Uczeń/uczennica rozpoznaje tematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji.

I. Kształcenie literackie i kulturowe. 1. Czytanie utworów literackich. 10) Uczeń/uczennica rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje.

IV. Samokształcenie. 3. Uczeń/uczennica korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej.

IV. Samokształcenie. 6. Wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi.

Metody: Miniwykład, praca z tekstem literackim, metoda śnieżnej kuli, praca z filmem.

Formy pracy: Praca w grupach, praca indywidualna.

Środki dydaktyczne i materiały: Karteczki z nazwami drzew (dąb, brzoza, świerk) zapisane w odpowiedniej liczbie, by drogą losowania podzielić klasę na trzy grupy, kapelusz/pojemnik na losy, opcjonalnie muzyka inspirowana lasem, np. „Sceny leśne” op. 82 Roberta Schumanna, fotografie leśnych cmentarzy dostępne na stronie Lasów Państwowych: <https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/polozmy-galazke-jedliny-nie-zapomniane-cmentarze>, mapa „Dzieje w lasach zapisane. 100 miejsc, które warto poznać”: <http://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/do-poczytania/100latniepodleglej-3.pdf/view>, tekst utworu „Gloria victis” Elizy Orzeszkowej, karteczki do zapisywania pomysłów, film „Połóżmy gałązkę jedliny. (Nie)zapomniane cmentarze – konferencja” na kanale Lasy Państwowe: https://www.youtube.com/watch?time_continue=6&v=dY_ybZ2MExY, załączniki.

Przebieg zajęć:

Wprowadzenie

1. Zapowiedz klasie, że na tej lekcji zajmiecie się charakterystyką lasu, który został przedstawiony w utworze „Gloria victis”. Na początku zastanowicie się nad tym, jakie znaczenie dla człowieka ma las (5 minut).

Praca właściwa

2. Podziel klasę na trzy grupy. Możesz wykorzystać nazwy drzew opisanych w „Glorii victis” (świerki, dęby, brzozy), które – zapisane w odpowiedniej liczbie – uczniowie i uczennice będą losować „z kapelusza”. Każda osoba w klasie otrzyma kartę pracy (karta pracy nr 1). Grupa uzupełnia tylko ten punkt na karcie pracy, który dotyczy przydzielonego jej pytania:

- **Grupa I (świerki)** – Co to znaczy, że las pełni funkcje produkcyjne (gospodarcze)?
- **Grupa II (dęby)** – Co to znaczy, że las pełni funkcje społeczne?
- **Grupa III (brzozy)** – Co to znaczy, że las pełni funkcje ekologiczne (ochronne)?

Możesz w tle włączyć muzykę inspirowaną lasem, np. „Sceny leśne” op. 82 Roberta Schumanna. Po 5 minutach poproś liderów i liderki, by przedstawili efekty swojej pracy. Osoby z pozostałych grup słuchają i uzupełniają odpowiednie rubryki w karcie pracy nr 1 (10 minut).

3. Dodaj, że las często skrywa wiele tajemnic związanych z obecnością w nim człowieka w przeszłości. Przykładem tego mogą być leśne cmentarze. W lesie chowano ofiary wielkich epidemii. Las od wielu stuleci dawał schronienie partyzantom i rozbójnikom, bywał też miejscem bitew. Stąd liczne miejsca pochówków sprzed setek lat, groby powstańcze, mogiły żołnierskie dwóch wojen światowych.

Wyświetl młodzieży zdjęcia leśnych cmentarzy, np. dostępne na stronie Lasów Państwowych. Możecie skorzystać z opublikowanej na stronie LP mapy „Dzieje w lasach zapisane. 100 miejsc, które warto poznać” (są tu zaznaczone i opisane przykłady leśnych mogił). Zaznacz, że jeden z takich leśnych cmentarzy został przedstawiony w „Glorii victis” (5 minut).

Poproś młodzież, aby odnalazła w utworze opisy mogiły powstańców. W dużej mierze będą to opisy przyrody. Wymieńcie rośliny, które rosną w pobliżu mogiły (np. dąb, brzoza, świerk, olchy, dzikie róże, dzwonki liliowe, trawy, paprocie, mchy). Rozdaj uczniom i uczennicom karty pracy nr 2 i poproś o wpisanie krótkich fragmentów, które opisują te rośliny. Zapytaj klasę, jaki obraz lasu wyłania się z tego opisu.

Proponowana odpowiedź:

Las jest przedstawiony jako miejsce spokoju i harmonii. Świat roślinny w „Glorii victis” został upersonifikowany (uosobiony). Rośliny mówią, ich wygląd ma cechy ludzkie, zachowują się jak ludzie, ulegają emocjom.

Zapytaj, jaką rolę wobec powstańczej mogiły pełni przyroda.

Spodziewana odpowiedź:

Przyroda jest strażniczką pamięci o powstańcach. Drzewa są jedynymi świadkami minionych wydarzeń (10 minut).

4. Przeczytaj klasie cytaty ze strony Lasów Państwowych (możesz go też wyświetlić/wydrukować):

Czasami o śladach historii, grobach, mogiłach świadczy tylko roślinność. W miejscach pochówków sadzono dawniej barwinek i bluszcz zwyczajny, czyli rośliny będące symbolem śmierci. Typowymi drzewami cmentarnymi były dęby – symbol mocy i trwałości, lipy uznawane w tradycji wiejskiej jako święte, objawiające dobroć i głęboki spokój oraz cisy – o niezwykle twardym drewnie, które uosabiały przeciwieństwo kruchości ludzkiego życia. Przy grobach sadzono również brzozy, drzewa, które jak wierzone oplakiwały zmarłych, a symbolizowały dobroć i litość. Wędrując przez lasy, dobrze pamiętać o symbolice poszczególnych gatunków roślin. Znalezienie barwinka czy bluszczu może świadczyć o jakimś miejscu pamięci¹.

Rozdaj młodzieży po jednej karteczce, na której każdy indywidualnie zapisze jeden pomysł na to, jak współcześnie można dbać o leśne cmentarze. Po chwili poproś, aby uczniowie i uczennice skonsultowali swój pomysł z kolegą/koleżanką w ławce. Następnie niech pary połączą się w grupy czteroosobowe i porozmawiają na temat możliwych metod dbania o leśne mogiły. Na zakończenie poproś klasę o wymienienie na forum najczęściej pojawiających się propozycji (5 minut).

Podsumowanie

5. Jako podsumowanie lekcji zaproponuj projekcję krótkiej relacji z ogólnopolskiej konferencji „(Nie)zapomniane cmentarze”, która odbyła się w 2019 r. (film „Połóżmy gałązkę jedliny. (Nie)zapomniane cmentarze – konferencja”). Zapytaj młodzież, jakie problemy związane z pamięcią o leśnych cmentarzach zostały zasygnalizowane w tym nagraniu (10 minut).

Zadanie domowe

Dowiedz się, czy w najbliższej okolicy znajduje się leśny cmentarz. Zdobądź więcej informacji na temat tego miejsca. Skorzystaj z informacji dostępnych na stronie Lasów Państwowych:

---

¹ <https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/polozmy-galazke-jedliny-nie-zapomniane-cmentarze> (dostęp: 4.11.2019 r.).

<https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/polozmy-galazke-jedliny-nie-zapomniane-cmentarze>.

Źródła:

- „Położmy gałązkę jedliny. (Nie)zapomniane cmentarze”
<https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/polozmy-galazke-jedliny-nie-zapomniane-cmentarze>
- „Dzieje w lasach zapisane. 100 miejsc, które warto poznać. Mapa Polski w skali 1 : 750 000” <http://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/do-poczytania/100latniepodleglej-3.pdf/view>
- „Położmy gałązkę jedliny. (Nie)zapomniane cmentarze – konferencja”
https://www.youtube.com/watch?time_continue=6&v=dY_ybZ2MExY
- „Niezbędnik edukatora” <https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/dla-nauczycieli/niezbednik-edukatora/view>